

УДК: [347.426.6:656.1.08-058.66]:340.13(497.7+497.11)
[347.121.3:656.1.08-058.66]:340.13(497.7+497.11)

**ПРАВЕН РЕЖИМ ЗА НАДОМЕСТ НА ШТЕТА НА ТРЕТО ЛИЦЕ
УЧЕСНИК (СОПАТНИК ИЛИ ПЕШАК) ВО СООБРАЌЈНА
НЕСРЕЌА ВО ПРАВОТО НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА И РЕПУБЛИКА СРБИЈА**

Петар КАРАЃУЛЕСКИ,

студент на докторски студии, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
e-mail: karagjuleski@yahoo.com

Апстракт

Правниот режим во Република Северна Македонија за надомест на штета на трето лице учесник (сопатник или пешак) во сообраќајна несреќа, согласно со Законот за облигациони односи (ЗОО), пропишал објективна и солидарна одговорност на имателите на моторни возила за штетата што ќе ја претрпат трети лица на кои им е причинета штета во сообраќајната несреќа во која учествувале моторните возила. Компаративно гледано македонскиот правен режим кој се однесува на овие облигационо - правни односи е речиси идентичен со српскиот правен режим и тоа што е наведено за едниот важи и за другиот. Оштетеното, трето лице учесник во сообраќајната несреќа, своето право на надомест на штета од имателите на моторни возила може да го остварува и директно од друштвото за осигурување каде што сопственикот, односно корисникот на моторното возило склучил договор за задолжително осигурување со друштво за осигурување пред да го пушти превозното средство во сообраќај, согласно одредбите од ЗЗОС или од српскиот ЗООС. Како со ЗЗОС и според српскиот ЗООС оштетеното трето лице е заштитено и кога штетата е предизвикана од возач на неосигурено или непознато моторно возило и истата се надоместува од страна на Бирото (Гарантниот фонд), односно од друштво за осигурување. Од компаративна гледна точка македонскиот и српскиот правен режим уредени со ЗЗОС и со српскиот ЗООС генерално пропишуваат слични законски одредби, со одредени разлики, како на пример во минималните суми на осигурување од автомобилска одговорност за штети причинети на трети лица,

српскиот ЗООС познава и мала штета до износ од 1.000 евра во динарска противвредност и во овие случаи роковите за постапување на друштвата за осигурување се пократки.

***Клучни зборови:** опасен предмет, имател на моторно возило, објективна одговорност, солидарна одговорност, друштво за осигурување*

LEGAL REGIME FOR COMPENSATION FOR DAMAGE TO A THIRD PARTY PARTICIPANT (PASSENGER OR PEDESTRIAN) IN A TRAFFIC ACCIDENT IN REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA AND REPUBLIC OF SERBIA

Petar KARAGJULESKI

Doctoral student, Goce Delcev University, Stip

e-mail: karagjuleski@yahoo.com

Abstract

The legal regime in the Republic of North Macedonia for compensation of damage to a third party participant (passenger or pedestrian) in a traffic accident, in accordance with the ZOO, prescribed strict and joint liability of motor vehicle owners for the damage suffered by third parties who have suffered damage in a traffic accident in which motor vehicles participated. Comparatively speaking, the Macedonian preventive regime that applies to these obligatory legal relations is almost identical to the Serbian legal regime and what is stated for one also applies to the other. The injured third party participant in the traffic accident can also exercise his right to compensation of damage from the owners of motor vehicles directly from the insurance company where the owner or user of the motor vehicle concluded a contract for compulsory insurance with the insurance company before putting the vehicle into traffic, in accordance with the provisions of the ZZOS or the Serbian ZOS. As with the motor third party liability act and under the Serbian motor third party liability act, the injured third party is protected even when the damage is caused by a driver of an uninsured or unknown motor vehicle and is compensated by the Bureau (Guarantee Fund) or by an insurance company. From a comparative point of view, the Macedonian and Serbian legal regimes regulated

by the motor third party liability act and the Serbian motor third party liability act generally prescribe similar legal provisions, with certain differences, such as in the minimum amounts of motor third party liability insurance for damages caused to third parties, the Serbian motor third party liability act also recognizes small damage up to the amount of 1,000 euros in dinar equivalent and in these cases the deadlines for action by insurance companies are shorter.

Keywords: *dangerous object, motor vehicle owner, strict liability, joint liability, insurance company*

Вовед

Правниот режим за надомест на штета на трето лице учесник во сообраќајна несреќа во Република Северна Македонија, без разлика дали станува збор за сопатник во моторно возило или пешак, како лица на кои им е причинета штета, е уреден со Закон за облигационите односи⁹ (понатаму: ЗОО) и Закон за задолжително осигурување во сообраќајот¹⁰ (понатаму: ЗЗОС).

Во Оддел 2 од ЗОО¹¹ е регулиран правниот режим за причинувањето на штета општо како и надомест на материјална и нематеријална штета. Меѓу другото во овој оддел спаѓа и членот 164 од ЗОО¹² кој пропишува одговорност во случај на несреќа предизвикана со моторни возила во движење, а нас посебно ќе нè интересира ставот 4 од овој член бидејќи го уредува правниот режим за надомест на штета на трето лице учесник (сопатник или пешак) во сообраќајна несреќа.

Кога станува збор за сообраќајна несреќа, која е предизвикана со моторно возило во движење, несомнено е дека може да биде причинета материјална и/или нематеријална штета на трето лице учесник во несреќата.

Со ЗЗОС е регулиран правниот режим за задолжително осигурување, покрај другото, на сопственици, односно корисници на моторни и приклучни возила од одговорност за штети предизвикани на

⁹ Закон за облигационите односи (Сл. в. РМ бр. 78/2001; 4/2002; 59/2002; 5/2003; 84/2008; 81/2009; 161/2009; 23/2013; 123/2013; 215/2021; 154/2023; 220/2023; 209/2024).

¹⁰ Закон за задолжително осигурување во сообраќајот (Сл. в. РМ бр. 70/2006; 26/2008; 81/2008; 47/2011; 135/2011; 112/2014; 145/2015; 220/2019).

¹¹ Закон за облигационите односи, членови од 141 до 198.

¹² Закон за облигационите односи, член 164.

трети лица во сообраќајот и други прашања од значење за задолжително осигурување во сообраќајот. Согласно член 14 од овој закон: *„Сопственикот, односно корисникот на моторно и приклучно возило, е должен да склучи договор за осигурување од одговорност за штети што со употреба со моторното возило ќе им ја причини на трети лица, поради смрт, телесна повреда, нарушување на здравјето, уништување или оштетување на предмети освен од одговорност за штети за предмети што ги примил на превоз“*¹³.

Во конкретни сообраќајни несреќи речиси секогаш се применуваат и ЗОО и ЗЗОС, првиот како закон кој, меѓу другото, ги пропишува правните институти за причинување на штета и надомест на материјална и нематеријална штета, а вториот како закон кој, меѓу другото, ги пропишува правилата за осигурување од одговорност за штети што со употреба на моторно возило ќе им се причини на трети лица. Така во член 9 од ЗЗОС е пропишано: *„За се она што не е уредено со овој закон ќе се применуваат одредбите од Законот за облигациони односи, Законот за облигациони и стварно правни односи во воздушниот сообраќај и Законот за супервизија на осигурување“*¹⁴.

Понатаму, во овој труд ќе погледнеме што е уредено со ЗЗОС и со ЗОО во однос на правниот режим за надомест на штета на трето лице учесник во сообраќајна несреќа.

Компаративно гледано правниот режим за надомест на штета на трето лице, учесник во сообраќајна несреќа, исто како во правото на Република Северна Македонија и во правото на Република Србија е уредено со Закон за облигационите односи (Закон о облигационим односима)¹⁵ и Закон за задолжително осигурување во сообраќајот (Закон о обавезном осигурању у саобраћају)¹⁶.

1. Општо за штетата

Штетата претставува намалување на нечиј имот и спречување на негово зголемување, како и повреда на личните права. Кога се зборува за намалување на нечиј имот или спречување на негово зголемување се мисли на материјална штета, а повредата на личните права ја опфаќа нематеријалната штета.

¹³ Закон за задолжително осигурување во сообраќајот, член 14.

¹⁴ *ibidem*, член 9.

¹⁵ Закон о облигационим односима (Сл. лист СФРЈ 29/1978, 39/1985, 45/1989 – УСЈ, 57/1989, Сл. лист СРЈ 31/1993, Сл. гласник РС 18/2020).

¹⁶ Закон о обавезном осигурању у саобраћају (Сл. гласник РС 51/2009, 78/2011, 101/2011, 93/2012, 7/2013 - УС).

Причинувањето штета на друг со повреда на граѓанско-правните норми предвидува граѓанско-правна одговорност т.е. санкција која го погодува имотот на лицето што ја причинило штетата. Тоа значи дека, доколку се исполнети и другите законски услови, настанува облигационо-правен однос и лицето кое ја причинило штетата е обврзано таа штета да ја надомести на лицето на кое му ја причинило истата. Причинувањето на штета на друг е еден од начините за настанување на обврските - облигационите односи (Лоза, 2000, 181 - 182). За да настане облигационен однос со причинување штета потребно е да постојат две страни и тоа штетник и оштетен, без разлика дали се тоа физички или правни лица, а исто така потребно е да бидат исполнети и одредени општи услови: штетно дејствие, штета и причинска врска. Покрај постоењето на страни и исполнување на општите услови за настанување на облигационен однос со причинување на штета потребно е да биде исполнет најмалку уште еден посебен услов кој може да се појави во повеќе видови одговорност за причинета штета (Галев & Дабовиќ Анастасовска, 2021, 486 - 487). Овие посебни услови согласно со ЗОО се јавуваат како: одговорност врз основа на вина, одговорност на работодавецот спрема трето лице, одговорност за штета од опасен предмет или опасна дејност (каде што спаѓаат: одговорност во случај на несреќа предизвикана со моторни возила во движење, одговорност за неисправен производ, одговорност за штета од животни, одговорност за штета од градеж) и посебни случаи на одговорност (каде што спаѓаат: одговорност поради терористички акти, јавни демонстрации или манифестации, одговорност поради дела на корупција, одговорност за штета направена од меѓународни воени или други организации, одговорност на организаторот на приредби, одговорност поради недавање на неопходна помош, одговорност во врска со обврска за склучување на договор, одговорност во врска со вршење на работи од јавен интерес)¹⁷.

Согласно општите начела на ЗОО¹⁸, кои се однесуваат на причинувањето на штета, постои разграничување на основите на одговорност и тие се пропишани во член 141 од истиот закон, па постои одговорност врз основа на вина, односно субјективна одговорност и одговорност од предмети или дејности од кои произлегува зголемена опасност од штета за околината за која се одговара без оглед на вината, односно објективна одговорност (Чавдар & Чавдар, 2001, 268 - 269).

ЗОО¹⁹ посебно не дефинира што претставуваат предмети или дејности од кои произлегува зголемена опасност од штета за околината за која се одговара без оглед на вината, па тоа прашање е оставено на судската

¹⁷ Закон за облигационите односи, членови од 145 до 173.

¹⁸ *ibidem*.

¹⁹ *ibidem*.

практика и јуриспруденцијата. При давањето на одговор на ова прашање предизвик е точно да се определи што е опасност и како и да се определи степенот на опасност кој произлегува од предмети или дејности. Во одредени ситуации некои предмети, кои спрема некое вообичаено мислење не претставуваат опасни предмети, можат да станат такви. Самиот закон во поглед на степенот на опасност предвидел дека опасни предмети или опасна дејност се оние од кои произлегува зголемена опасност од штета за околината. Во теоријата има мислење дека изворот на опасност од кој може да произлезе штета треба да биде таков што ниту со максимално човечко внимание да не можел да се избегне (Belanić, 2019, 40).

Зголемената опасност од штета за околината е конкретна опасност која постои и која настапила поради создадениот ризик произлезен од самото постоење или од својствата, положбата и користењето на одредени предмети, односно извршување на поединечни дејности. Спротивно на тоа истата не претставува апстрактна опасност за која постои препоставена можност за настапување (Stanišić, 2013, 94).

1.1. Правен режим за надомест на штета на трето лице учесник во сообраќајна несреќа во Република Северна Македонија согласно со ЗОО

Кога станува збор за надомест на штета на трето лице учесник во сообраќајна несреќа треба да се има предвид дека во овие случаи постои објективна одговорност без оглед на вината на штетникот што ја причинил штетата и се применуваат посебните правила за надомест на штета од одговорност во случај на несреќа предизвикана со моторни возила во движење, согласно член 164 од ЗОО каде што е пропишано: „(1) Во случај на несреќа предизвикана со моторно возило во движење, што е причинета со исклучива вина на еден имател, се применуваат правилата за надомест на одговорност врз основа на вина. (2) Ако постои обострана вина, секој имател одговара за вкупната штета што тие ја претрпеле сразмерно на степенот на својата вина. (3) Ако нема вина кај ниеден, имателите одговараат еднакво, ако причините за справедливост не бараат нешто друго. (4) За штетата што ќе ја претрпат трети лица, имателите на моторни возила одговараат солидарно без оглед на својата вина“²⁰.

Тука потребно е да се напомене дека законодавецот кога ја креирал одредбата од член 164 од ЗОО пропишал субјективна одговорност, односно одговорност врз основа на вина во случаите од ставовите 1 и 2 на овој член и овие ставови се однесуваат за надомест на штета која имателите на моторни возила треба еден кон друг или меѓу себе да си ја надоместат во зависност дали штетата е причинета со исклучива вина на едниот имател или постои обострана вина. Доколку, пак, нема вина кај ниту еден имател

²⁰ ibidem, член 164.

на моторно возило, тие одговараат еднакво за причинетата штета, ако причините за справедливост не бараат нешто друго.

Во случајот од членот 164, став 4, од ЗОО, како што веќе видовме, за штетата што ќе ја претрпат трети лица, без разлика дали се тоа лица кои се наоѓаат во некое од моторните возила во движење (потребно е да учествуваат најмалку две возила во движење) или надвор од него, на пример пешак, имателите на моторни возила одговараат солидарно без оглед на својата вина. Солидарната одговорност во ваквите случаи се применува во повеќе држави со цел да се подобри состојбата на оштетениот и истиот да може да го бара целиот надомест на штета од кој било имател на моторно возило во движење, а имателите своите меѓусебни побарувања во врска со причинетата штета ќе ги решат согласно со правилата за регрес кај солидарната одговорност (Nikolić, 2006, 107). Во оваа ситуација имателите на моторни возила немаат можност да се бранат со приговори дека едниот или другиот имател е целосно или делумно виновен за сообраќајната несреќа во однос на третото оштетено лице, бидејќи нивната одговорност е објективна независно од нивната вина. Импателите на моторни возила имаат право да истакнуваат приговори кон третите оштетени лица доколку се исполнети некои од условите од член 163 од ЗОО кои се однесуваат на ослободување од одговорноста за штети предизвикани од опасен предмет или опасна дејност. Импателите на моторни возила кои учествувале во сообраќајната несреќа не се сметаат за трети лица ниту спрема оштетеното лице ниту во однос еден спрема друг (Чавдар & Чавдар, 2001, 327).

Јудикатурата во овој дел е мошне развиена и богата, па така во одлуката ГЗЗ-97/2000 од 07.06.2000 година е наведено: *„Совозачот во патничко моторно возило е трето лице и во случај на повреда во сообраќајната незгода, има право на надомест на материјална и нематеријална штета по основ на одговорност на осигурувачот, без разлика на одговорноста на возачот.“* (Чавдар & Чавдар, 2001, 328).

Во однос на објективната и солидарна одговорност на имателите на моторни возила во движење во случај на несреќа предизвикана со истите Основниот суд Битола во пресудата МАЛВП-781/2021 од ден 30.3.2021 година наведува: *„Крајно, придонесот на возачот на другото возило во случувањето на незгодата не е од значење за одлучувањето по предметното тужбено барање со оглед на тоа што тужителките се јавуваат како трети лица - сопатници во едно од возилата кое учествувало во незгодата, во кој случај истите имаат право на надомест на штетата од кој било од возачите врз основа на правилото на објективна и солидарна одговорност на имателите на возилата во смисла на чл.164 ст.4 од ЗОО без разлика на одговорноста на возачот на возилото во кое тие се возеле, а со тоа и тужениот како осигурител на возилото кое ја причинило незгодата има обврска за надомест на штета спрема тужителките без*

*оглед на придонесот на возачот на возилото во кое тужителките биле сопатници*²¹.

Имателите на моторни возила кои во движење ќе им причинат штета на трети лица и кои се одговорни за надомест на штета солидарно согласно со член 164 став 4 од ЗОО може во одредени случаи да се ослободат од одговорност целосно или делумно во зависност од тоа кои услови се исполнети од оние кои се пропишани во член 163 од ЗОО: „(1) *Имателот на предметот се ослободува од одговорноста ако докаже дека штетата произлегува од некоја причина што се наоѓала надвор од предметот, а чие дејство не можело да се предвиди, ниту да се избегне или отстрани.* (2) *Имателот на предметот се ослободува од одговорноста и ако докаже дека штетата настанала исклучиво со дејствие на оштетениот или на трето лице, кое тој не можел да го предвиди и чии последици не можел да ги избегне или отстрани.* (3) *Имателот на предметот се ослободува од одговорноста делумно ако оштетениот делумно придонел за настанувањето на штетата.* (4) *Ако за настанувањето на штетата делумно придонело трето лице, тоа му одговара на оштетениот солидарно со имателот на предметот, а е должно да го поднесува надоместот сразмерно со тежината на својата вина.* (5) *Лицето со кое имателот се послужил при употребата на предметот не се смета како трето лице*“²².

Кога причината за штетата се наоѓа надвор од предметот, чие дејството не можело да се предвиди, ниту да се избегне или отстрани, станува збор за виша сила и во тој случај не постои објективна одговорност за штета од опасен предмет или дејност. Вишата сила во јуриспруденцијата се нарекува квалификуван случај бидејќи за да постои вишата сила мора да бидат исполнети посебни услови, односно случајот да биде вонреден и непредвидлив. Карактеристики на вишата сила се: несовладливоста на случајот, односно неможноста да се спречи и неговата неизбежност; надворешен извор на случајот (штетата да настане поради случај што е надворешен, а да не потекнува од предметот или стварта) (Blagojević & Krulj, 1980, 491 - 494).

Доколку штетата настанала со исклучиво дејствие на оштетениот или на трето лице, кое имателот на предметот не можел да го предвиди и чии последици не можел да ги избегне или отстрани, истиот се ослободува од одговорност ако го докаже тоа. Како трето лице се смета лице кое не е оштетено, лице кое не врши опасна дејност ниту, пак, лице кое припаѓа на една од овие две страни, а за кое истите би одговарале. Дејствијата на третото лице не можат да се подредат како случај на виша сила, природни непогоди или друштвени случувања кои не можат да се држат под надзор.

²¹ Пресуда на Основен суд Битола МАЛВП-781/2021 од 30.3.2023 г., стр. 11.

²² Закон за облигационите односи, член 163.

Дејствието на третото лице во овој случај треба да биде непредвидливо, неизбежно и неотстранливо. Во однос на оштетениот како лице од кое исклучиво настанала штетата, имателот на предметот се ослободува од одговорност доколку истиот не можел да ги предвиди, односно не можел да ги избегне последиците кои произлегуваат од дејствието на оштетениот. Во случај кога дејствието на оштетениот е непредвидливо, но истото не било неочекувано или неотстранливо настанува поделена одговорност, па имателот на предметот се ослободува делумно од својата одговорност (Blagojević & Krulj, 1980, 494 - 496).

Од јудикатурата во овој дел ја издвојуваме пресудата на Апелациониот суд Скопје ГЖ-396/22 од ден 7.6.2022 година со која е преиначена пресудата на Основниот граѓански суд Скопје МАЛВП-1696/21 од ден 12.11.2021 година на начин што тужбеното барање на тужителот е одбиено како неосновано, па второстепениот суд во образложението од пресудата, во однос на тоа дали тужителот можел да се смета за трето лице - оштетен од имател на опасен предмет - моторно возило, навел: *„Согласно со цитираната законска одредба (претходно е цитирана одредбата од член 163 од ЗОО) јасно произлегува дека во конкретниот случај има основ за ослободување од одговорност на тужениот, со оглед да имателот на моторно возило се ослободува од одговорност ако настанат некои од условите предвидени во одредбата од чл.163 од ЗОО, а во случајов од изведените докази правилно судот утврдил дека кај тужениот нема вина за настаната штета и истото произлегува и од изготвеното сообраќајно вештачење изработено од вешто лице Ј. И. во кое е наведено дека возачот на автобусот нема направено пропуст и нема придонес во настанување на сообраќајната незгода и штетните последици што произлегле од истата. Оттука, произлегува дека штетата настанала од причина што се наоѓала надвор од предметот, а чие дејство не можело да се предвиди, ниту да се избегне или отстрани. Имено, во случајов тужителот е сопственик на кабелот и како таков истиот требал да го одржува или, пак, да се обрател до ЕВН како друштво одговорно за одржување на електричната инфраструктура и евентуално да реагира на промената на висината на кабелот и да бара прописно поставување на кабелот со оглед да станува збор за улица каде што постојано поминуваат автобуси, па истиот доколку имало потреба и сам или со помош на полиција можел да го сопре одвивањето на сообраќајот или на друг начин да ги предупреди возилата во однос на тоа дали одвивањето на сообраќајот е безбедно или не, но истиот не го сторил тоа, па во оваа смисла произлегува дека на негова страна има одговорност за настанување на штетата“*²³.

²³ Пресуда на Апелационен суд Скопје ГЖ-396/22 од 7.6.2022 г., стр. 7 - 8.

1.2. Правен режим за надомест на штета на трето лице учесник во сообраќајна несреќа во Република Северна Македонија согласно со ЗЗОС

Како што видовме претходно правниот режим за надомест на штета на трето лице учесник во сообраќајна несреќа во Република Северна Македонија е регулиран првенствено со ЗОО²⁴ и ЗЗОС²⁵.

ЗЗОС пропишува облигаторна обврска за осигурување на сопствениците, односно на корисниците на моторни и приклучни возила од одговорност за штети предизвикани на трети лица во сообраќајот, па сопствениците на моторните возила се должни да склучат договор за задолжително осигурување со друштво за осигурување пред да го пуштат превозното средство во сообраќај. Исто така, согласно овој закон со договорот за задолжително осигурување е опфатена и одговорноста на сите лица кои со согласност на сопственикот управуваат со превозното средство²⁶.

ЗЗОС ја пропишува и постапката за остварување на право за поднесување на барање за надомест на штета од страна на третите лица кои биле оштетени во сообраќајната несреќа. Така, во член 5 од овој закон, е пропишано правото на оштетеното лице да поднесе барање за надомест на штета директно до одговорното друштво за осигурување, односно друштвото каде што е склучен договорот за задолжително осигурување, а истото е должно во рок од 60 дена од приемот на барањето до оштетеното лице да достави образложена понуда за надоместок на штета или образложен одговор на барањето за надоместок на штета. Откако оштетеното лице ќе ја прими образложената понуда, потребно е да се произнесе по истата во рок од 30 дена со писмено известување до друштвото за осигурување. Доколку оштетеното лице не е согласно со образложената понуда или одговор или, пак, не добие одговор во рок од 60 дена од приемот на барањето од страна на друштвото за осигурување, истото може да поднесе тужба пред надлежен суд. Доколку, пак, оштетеното лице е согласно со образложената понуда за надоместок на штета, одговорното друштво за осигурување е должно надоместокот на штета да го исплати во рок од 14 дена од денот на доставувањето на писменото известување до друштвото за осигурување²⁷.

Видно од член 5 од ЗЗОС е дека оштетеното лице има право да поднесе барање за надомест на штета директно до одговорното друштво за осигурување, а после тоа доколку истото не е согласно со образложената понуда на друштвото за осигурување или доколку не добие одговор во рок

²⁴ Закон за облигационите односи.

²⁵ Закон за задолжително осигурување во сообраќајот.

²⁶ *ibidem*, членови 1 и 3.

²⁷ *ibidem*, член 5.

од 60 дена од приемот на барањето од страна на друштвото за осигурување може да поднесе тужба пред надлежен суд, меѓутоа поднесувањето на барање до друштвото за осигурување за надомест на штета не е задолжително за да може да се поднесе тужба пред надлежен суд. Во овој случај тужбата пред надлежниот суд може директно да се поднесе и без да се поднесе барање до осигурителното друштво или пред истекувањето на рокот од 60 дена од приемот на барањето од стана на друштвото за осигурување. Судската практика по ова прашање е јасна, па така Апелациониот суд Битола во својата одлука ГЖ-399/23 од 25.10.2023 година по однос на ова прашање навел: *„Од содржината на оваа законска обврска не произлегува дека оштетеното лице може да поднесе тужба за надомест на штета до надлежен суд само доколку претходно поднело барање за надомест на штета до одговорното друштво за осигурување, како што заклучил првостепениот суд, односно поднесувањето на тужба за надомест на штета не е условено со претходно поднесување на барање за надомест на штета до одговорното друштво“*²⁸.

Пред донесувањето на Законот за изменување и дополнување на ЗЗОС, објавен во Службен весник на РС Македонија, на ден 25.10.2019 година, а стапил во сила на ден 2.11.2019 година, со став 2 од член 5 од ЗЗОС беше пропишана задолжителна обврска за оштетеното лице да поднесе барање за надомест на штета до одговорното друштво за осигурување пред да поднесе тужба за надомест на штета до надлежниот суд. Одредбата од ставот 2 од овој член гласеше: *„Оштетеното лице може да поднесе тужба за надомест на штета до надлежен суд само доколку претходно поднело барање за надомест на штета до одговорното друштво за осигурување“*²⁹. Со горенаведените измени на ЗЗОС сметаме дека законодавецот ја исправил својата грешка бидејќи правото на непосреден пристап до суд на оштетените лица во сообраќајни несреќи им беше ограничено со претходна постапка пред одговорното друштво за осигурување.

Понатаму со член 14 од ЗЗОС се пропишува задолжителна обврска за сопственикот, односно корисникот на моторно и приклучно возило да склучи договор за осигурување од одговорност за штети што со употреба на моторното возило ќе им ја причини на трети лица поради смрт, телесна повреда, нарушување на здравјето, уништување или оштетување на предмети освен од одговорност за штети за предметите што ги примил на превоз³⁰.

²⁸ Решение на Апелационен суд Битола ГЖ-399/23 од 25.10.2023 г, стр. 3.

²⁹ Закон за задолжително осигурување во сообраќајот, член 5 став 2.

³⁰ *ibidem*, член 14.

Исто така со ЗЗОС пропишани се исклучоци од правото на надомест на штета по основ на осигурување од автомобилска одговорност, па така ова право го има секое лице освен: лицето кое управувало со моторното возило со чија употреба е предизвикана несреќата; сопственикот, сосопственикот, договорувачот на осигурувањето и секој друг корисник на возилото кој во моментот на настанување на незгодата не управувал со моторното возило со чија употреба е предизвикана незгодата, но само за износот на штета поради уништување или оштетување на предмети; лицето кое на нелегален начин присвоило моторно возило, како и соучесникот во нелегално присвојување на моторно возило, со чија употреба е предизвикана незгодата, без разлика дали истото управувало со моторното возило во моментот на настанување на незгодата; лицата кои штетата ја претрпеле како резултат на: употреба на моторно возило во спортски приредби за кои е добиена официјална согласност и на кои е потребно да се постигне максимална брзина и употреба на моторно возило во терористички акт или воени операции дефинирани согласно Кривичниот законик³¹.

ЗЗОС со член 16 предвидува и услови за надомест на штета причинета со употреба на моторно возило од неовластено лице, па така: „(1) Со осигурувањето од автомобилска одговорност се опфатени и штетите предизвикани со употреба на моторно возило од неовластено лице. (2) За неовластено лице во смисла на ставот (1) од овој член се смета лице кое: а) управувало со моторно возило без соодветна возачка исправа (вклучувајќи лице кое е на обука за добивање возачка исправа без присуство на овластено лице) или б) на нелегален начин управувало со моторно возило или лице кое е соучесник во таквиот чин или в) управувало со моторното возило под дејство на алкохол над дозволеното ниво согласно со закон, наркотички дроги или психотропни супстанции“³².

ЗЗОС во член 20 пропишува и минимални суми на осигурување на кои може да биде договорено осигурување од автомобилска одговорност за штети причинети на трети лица и истите согласно став 1 од овој член изнесуваат: „1) за штети поради смрт, телесна повреда и нарушување на здравјето, по штетен настан без оглед на бројот на оштетени лица: - 200.000 ЕВРА за автобуси и товарни возила, - 100.000 ЕВРА за други моторни возила и - 300.000 ЕВРА за моторни возила кои пренесуваат опасни материи и 2) за штети поради уништување или оштетување на предмети, по штетен настан без оглед на бројот на оштетени лица: - 100.000 ЕВРА за автобуси и товарни возила, - 50.000 ЕВРА за други моторни возила и - 150.000 ЕВРА за моторни возила кои пренесуваат опасни материи.“ Овие износи се пресметуваат во денарска противвредност според курсот на НБРМ на денот на уплатата. Исто така,

³¹ ibidem, член 15.

³² ibidem, член 16.

тука потребно е да се нагласи дека согласно овој член од ЗЗОС обврската на друштвото за осигурување за надомест на штета по овој основ не може да биде поголема од минималните суми на осигурување од став 1 на овој член, освен ако со договорот за осигурување не е предвиден повисок износ. Исто така, доколку во сообраќајната несреќа има повеќе оштетени лица, трети лица на кои им е причинета штета, одговорното друштво за осигурување одговара до висина на овие износи, односно доколку е договорен повисок износ до тој износ, а правата на оштетените лица спрема друштвото за осигурување сразмерно се намалуваат. Ако одговорното друштво за осигурување исплатило поголем надомест на штета на едно оштетено лице, од тој што би му припаднал со оглед на сразмерното намалување на надоместот бидејќи друштвото за осигурување не знаело ниту можело да знае дека постојат и други оштетени лица, истото има обврска спрема другите оштетени лица само до висината на износот на кој е договорено осигурувањето од автомобилска одговорност³³.

Во овој дел Врховниот суд на Република Македонија донесувајќи го решението Рев.бр.429/02 од 11.9.2003 година донел и сентенца која се однесува на висината на сумата до која одговара друштвото за осигурување, па така: *„Друштвото за осигурување, кај кое е осигурено товарното моторно возило од автомобилска одговорност за штета причинета на трети лица, одговара за нематеријалната штета на третото лице до сумата на осигурување на кое е осигурено возилото чиј возач е виновен за сообраќајната несреќа, независно од тоа што третото лице било во друго патничко возило учесник во несреќата“* (Груевска, 2006, 124).

Согласно член 51 став 1 од ЗЗОС: *„Друштвата за осигурување основаат Национално биро за осигурување“*³⁴, а согласно член 58, став 1, од истиот закон: *„Националното биро за осигурување е должно да формира Гарантен фонд кој служи за исплата на: 1) штети настанати на територијата на Република Северна Македонија од непознати и неосигурени моторни возила и приколки, неосигурени чамци и бродови на моторен погон, како и неосигурени воздухоплови; 2) штети настанати на територијата на Република Северна Македонија од превозни средства регистрирани за превоз на патници во јавен сообраќај за кои сопствениците не склучиле договор за осигурување на патници од последици на несреќен случај-незгода; 3) штети од задолжителни осигурувања кои оштетените лица не можат да ги наплатат поради престанок на друштвото за осигурување со кое е склучен договорот за осигурување, при што се исплаќа само оној дел од штетата што не бил надоместен од стечајната маса на друштвото за осигурување и 4) штети*

³³ ibidem, член 20.

³⁴ ibidem, член 51 став 1.

*од осигурени моторни возила кои потекнуваат од територијата на Република Северна Македонија за кои согласно со Критскиот договор и други меѓународни договори гарантира Националното биро за осигурување*³⁵.

Тука нас не интересираат штетите настанати од непознати и неосигурени возила и приколки кои од Гарантниот фонд ќе бидат надоместени кога ќе бидат исполнети одредени услови кои се пропишани со ЗЗОС³⁶ и кои ќе бидат објаснети во овој труд.

Првично потребно е да кажеме дека Гарантниот фонд се формира од средства на друштвата за осигурување кои истите се должни да ги уплатат и служат за исплата на штети меѓу другото причинети од непознати и неосигурени моторни возила и приколки. Понатаму, во овие случаи, оштетеното трето лице кое претрпело штета има право да поднесе барање за надомест на штета до Бирото или директно до друштво за осигурување, а доколку барањето е поднесено до Бирото, истото може обработката и исплатата на штетата да ја довери на која било негова членка која врши работи на задолжително осигурување и која уплаќа средства во Гарантниот фонд на Бирото. Доколку лицето кое ја причинило штетата не сака или не е во состојба да плати Бирото нема право да бара од оштетеното лице доказ за тоа. Од тие причини друштвото за осигурување кое ја обработило и исплатило штетата на третото лице учесник во сообраќајната несреќа има право на поврат на исплатените средства од средствата на Гарантниот фонд³⁷.

Кај овој вид надомест на штета на трети лица учесници во сообраќајни несреќи на кои им е причинета штета и истата треба да им се надомести согласно член 58, став 1, и кои согласно член 61, став 1, од ЗЗОС поднеле барање за надомест на штета до Бирото или директно до некое од друштвата за осигурување можат, согласно член 61 став 2 од ЗЗОС, да покренат судска постапка доколку во рок од три месеци од денот на доставувањето на барањето за надомест на штета не е платен надоместокот³⁸.

Со членот 62 од ЗЗОС се пропишани условите за надоместок на штета во случаите кога штетата е предизвикана од возач на неосигурено моторно возило, па Бирото е одговорно за исплата на надоместок на штетата на ист начин како и друштвото за осигурување во случај да бил склучен договор за осигурување, но само до висина на минималните суми на осигурување утврдени со ЗЗОС³⁹.

³⁵ *ibidem*, член 58 став 1.

³⁶ *ibidem*.

³⁷ *ibidem*, член 60.

³⁸ *ibidem*, член 61.

³⁹ *ibidem*, член 62.

Понатаму, согласно со член 63 од истиот закон се пропишани условите за надоместок на штета во случаите кога штетата е предизвикана од возач на непознато моторно возило, па Бирото е одговорно за исплата на надоместок на штета поради смрт, телесна повреда и нарушување на здравјето, на ист начин како и друштвото за осигурување во случај да бил склучен договор за осигурување, но само до висина на минималните суми на осигурување за други моторни возила утврдени со овој закон⁴⁰. Во овие случаи кога штетата била предизвикана од возач на непознато моторно возило, оштетеното трето лице има право на надоместок на штета само поради смрт, телесна повреда и нарушување на здравјето, па се доаѓа до дилема дали во овие случаи и надоместокот на материјална штета поради оштетување на предмети е опфатен бидејќи во овој член точно се определени основите по кои може да се бара надоместок на штета. Во оваа смисла Врховниот суд на Република Македонија, одлучувајќи во предметот ГЗЗ.бр.46/03, донел пресуда од ден 10.9.2003 година од која произлегла и следната сентенца: *„Оштетеното лице на кое му е предизвикана штета со употреба на непознато моторно возило, има право на надомест на материјална штета што произлегува од повреда на телото и нарушување на здравјето.“* Понатаму во смисла на оваа сентенца во истата пресуда Врховниот суд образложува: *„...Сообраќајната незгода се случила на начин што непознато возило го удрило возилото на тужителот, при што возилото излетало од патот. За добиените повреди тужителот имал материјални трошоци за лекување во Болницата во Р. и тоа во износ од 5.085 денари... Имајќи ја предвид оваа законска одредба, првостепениот суд заклучил дека тужителот има право како на нематеријална штета, така и на материјална штета, во случај кога истата е предизвикана со повреда на телото и нарушување на здравјето, со оглед дека законодавецот не направил разлика помеѓу материјална и нематеријална штета. Оттука, првостепениот суд заклучил дека согласно со ставот 2 од погоренаведената одредба, тужениот има обврска да му ја исплати штетата на тужителот што ја побарувал на име материјални трошоци поради повреда на телото и нарушување на здравјето... Првостепениот суд правилно заклучил дека законодавецот во наведената законска одредба го употребил терминот „штета“, под кој се подразбира материјална и нематеријална штета. Тоа, пак, значи дека во случај на повреда на телото и нарушување на здравјето, како што е во конкретниот случај, на тужителот покрај надомест на нематеријална штета, му следува и материјална штета“⁴¹*. Напоменуваме дека во временскиот период кога

⁴⁰ ibidem, член 63.

⁴¹ Сентенца на Врховен суд на Република Македонија ГЗЗ бр. 46/03 од 10.9.2023 г. стр. 1 - 2, преземено на 28.6.2024 година,

Врховниот суд на Република Македонија ја донел оваа сентенца во примена бил тогаш важечкиот Законот за осигурување на имот и лица⁴², па при нејзиното донесување применет бил членот 82 од истиот закон кој во однос на правните основи за надомест на штета е идентичен со член 63 од ЗЗОС⁴³ кој се применува денес.

2. Правен режим за надомест на штета на трето лице учесник во сообраќајна несреќа во компаративното право - Република Србија

Компаративно гледано правниот режим за надомест на штета на трето лице учесник (сопатник или пешак) во сообраќајна несреќа помеѓу македонското и српското позитивно право во голема мера се совпаѓаат.

Така и во Република Србија овој правен режим е регулиран со два закони и тоа со Закон за облигационите односи (Закон о облигационим односима)⁴⁴ (понатаму: српски ЗОО) и Закон за задолжително осигурување во сообраќајот (Закон о обавезном осигурању у саобраћају)⁴⁵ (понатаму: српски ЗООС).

2.1. Правен режим за надомест на штета на трето лице учесник во сообраќајна несреќа согласно српскиот ЗОО

Исто како и македонскиот ЗОО⁴⁶ и српскиот ЗОО⁴⁷ содржи одредби за причинувањето на штета општо како и за надомест на материјална и нематеријална штета кои се наоѓаат во Оддел 2 од српскиот ЗОО. Впрочем, овие два закони се слични во голема мера, па така одредбата од член 178 од српскиот ЗОО⁴⁸, која се однесува за одговорност во случај на несреќа предизвикана со моторно возило во движење е речиси идентична со одредбата од член 164 од македонскиот ЗОО, односно единствена разлика е што во член 164 став 4 од македонскиот ЗОО⁴⁹ после зборовите „солидарно“ додадени се зборовите „без оглед на својата вина“. Без разлика на тоа што во ставот 4 на членот 178 од српскиот ЗОО, споредбено со македонскиот ЗОО, не се содржани зборовите „без оглед на својата вина“ и според српскиот ЗОО за штетата што ќе ја претрпат третите лица во сообраќајни несреќи, во кои учествувале најмалку две моторни возила, имателите на

http://www.vrhoven.sud.mk/VSUD/MatraVSUD.nsf/Dis_VS_Datum.xsp?documentId=591EAC4968C7F07AC1257B3C0034E2EA

⁴² Закон за осигурување на имот и лица (Сл. в. РМ бр. 49/2003).

⁴³ Закон за задолжително осигурување во сообраќајот.

⁴⁴ Закон о облигационим односима.

⁴⁵ Закон о обавезном осигурању у саобраћају.

⁴⁶ Закон за облигационите односи.

⁴⁷ Закон о облигационим односима.

⁴⁸ *ibidem*, член 178..

⁴⁹ Закон за облигационите односи, член 164.

истите, покрај тоа што одговараат солидарно, одговараат и врз основа на објективната одговорност согласно со општите правила за одговорност за штета од опасни ствари и опасни дејности содржани во членовите 173 и 174 од српскиот ЗОО⁵⁰. Во овој дел нема никакви нејаснотии ниту во јуриспруденцијата ниту во судската практика. За имателите на моторни возила во овие случаи одговорноста не се заснова на вина туку врз основа на створениот ризик, односно нивната одговорност е објективна (Nikolić, 2006, 104 - 107). Истиот став е и на судската практика, па така Врховниот суд Србија во пресудата Рев-105/06 од ден 10.5.2006 година одбивајќи ја ревизијата на тужениот и повикувајќи се на материјалното право од членот 174 став 4 од српскиот ЗОО во образложението наведува дека целта на оваа законска одредба е да се заштитат интересите на третите лица и дека: *„...одговорноста на имателите во случај на несреќа предизвикана со моторни возила во движење, не е само солидарна, туку е и независна од вината бидејќи штетата била причинета од моторно возило како опасна ствар, па на третото лице признато му е правото да бара потполно намирување на штетата од секој имател на возилата, а тие имаат можност меѓусебно да си поднесат регресни барања“*⁵¹.

Во однос на ослободувањето од одговорност на имателите на опасен предмет - моторно возило во движење исто како и македонскиот ЗОО и српскиот ЗОО предвидува таква можност, а членот 163 од македонскиот ЗОО⁵² е сосема идентичен со член 177 од српскиот ЗОО⁵³ како членови кои предвидуваат ослободување од одговорност во овие случаи. Од тие причини она што е наведено погоре во овој труд, а се однесува на ослободувањето од одговорноста согласно член 163 од македонскиот ЗОО важи и за членот 177 од српскиот ЗОО. Од јудикатурата во овој дел може да се издвои пресудата на Апелациониот суд Белград донесена одлучувајќи во предметот Гж-5802/2014 од 22. јуни 2015 во која се наведува дека: *„Неповолните услови на патот кои просечен возач при управување со моторно возило може да ги очекува според редовниот тек на работите, не претставуваат виша сила.“* (Боранијашевић et al., 2018, 70), како и пресудата на Врховниот суд на Србија Рев-668/03 од 19. март 2003 каде што е наведено: *„Во случај на несреќа предизвикана со моторно возило во движење, имателот на возилото не може да се ослободи од одговорност за надомест на штета на трети лица, бидејќи друго возило на патот на кој се одвива сообраќај не претставува надворешна причина која не можела да се предвиди. Не може да се смета виша сила ни непрописно и*

⁵⁰ Закон о облигационим односима, член 173.

⁵¹ Пресуду Врховни суд Србије Рев-105/06 од 10.5.2006 г., стр. 1 - 2.

⁵² Закон за облигационите односи, член 163.

⁵³ Закон о облигационим односима, член 177.

неправилно возење на учесник во сообраќајот, бидејќи таквите опасности, поради користењето возила на моторен погон кои се сметаат за опасни предмети, се постоечки и предвидливи.“ (Боранијашевиќ et al., 2018, 70).

2.2. Правен режим за надомест на штета на трето лице учесник во сообраќајна несреќа согласно со српскиот ЗООС

Исто како во македонскиот правен систем и во српскиот правен систем постои Закон за задолжително осигурување во сообраќајот (Закон о обавезном осигурању у саобраћају)⁵⁴ со кој се уредува задолжителното осигурување во сообраќајот, се основа Гарантен фонд итн. Ова значи дека согласно овој закон сопствениците на моторни возила имаат облигаторна обврска пред да ги пуштат истите во сообраќај да склучат договор со друштво за осигурување од одговорност за штета причинета на трети лица поради смрт, повреда на телото, нарушување на здравјето, уништување или оштетување на предмети, освен за штети на предмети кои ги примил на превоз⁵⁵.

Согласно член 22 од српскиот ЗООС и согласно Уредбата за утврдување најниска сума на осигурување на која може да биде договорено осигурување на сопствениците на моторни возила од одговорност за штета причинета на трети лица минималните суми на осигурување во српскиот правен режим се износ од 1.000.000 евра во динарска противвредност за штети на лица, по еден штетен случај, без оглед на бројот на оштетени лица и износ од 200.000 евра во динарска противвредност за штети на предмети, по еден штетен случај, без оглед на бројот на оштетени лица^{56, 57}.

Третото лице на кое му е причинета штета во сообраќајна несреќа за да го оствари своето право за надомест на штета, од друштвото за осигурување со кое сопственикот на моторното возило склучил договор за осигурување од одговорност за штета причинета на трети лица, потребно е, согласно член 24 став 1 од српскиот ЗООС⁵⁸, непосредно до друштвото да достави барање за надомест на штета, а согласно страв 3 од истиот член⁵⁹ ако друштвото не достави образложена понуда за надомест на штета или писмено образложение од кои причини не следува надомест на штета во рок од 90 дена од денот на приемот на барањето односно не го исплати надоместот на мала штета во пропишаниот рок (осум дена од денот на

⁵⁴ Закон о обавезном осигурању у саобраћају.

⁵⁵ *ibidem*, член 2 став 1 точка 2.

⁵⁶ *ibidem*, член 22.

⁵⁷ Уредбу о утврђивању најниже суме осигурања на коју може бити уговорено осигурање власника моторних возила од одговорности за штету причињену трећим лицима (Сл. гласник РС", број 108 од 10. октобра 2014), член 1.

⁵⁸ Закон о обавезном осигурању у саобраћају, член 24 став 1.

⁵⁹ *ibidem*, член 24 став 3.

приемот на барањето⁶⁰) оштетеното лице може да поднесе тужба до суд и да ја извести Народната банка на Србија. Тужбата поднесена пред истекот на овие рокови се смета за предвремена⁶¹.

Во однос на предвременоста на тужбата за надомест на штета поднесена спротивно на постапката пропишана со горе цитираниот член од српската јудикатурата ја издвојуваме пресудата ГЖ-304/2014 од ден 16.4.2014 година на Апелациониот суд Крагуевац, со која се одбива жалбата на тужениот и се потврдува првостепената пресуда за надомест на штета, и во образложението на истата е наведено дека: *„Точно е дека тужителката пред поднесување на тужбата не се обратила со барање до тужениот за надомест на штета, туку тоа го направила во текот на траењето на оваа постапка на 09.09.2012 година. Меѓутоа, тужителката тужбата за надомест на штета ја поднела на 24.01.2012 година, по истата не е пресудено пред истекот на рокот од 90 дена, кој е пропишан со одредбата од чл.24 ст.3 од ЗООС за одлучување во мирна постапка за оштетно побарување, но во времето на пресудување 10.10.2013 година побарувањето на тужителката било стасано, што значи не било преурането, а одредбата од чл. 331 ст.1 од ЗПП пропишува дека судот може да му наложи на тужениот да изврши одредена чинидба само ако таа стасала до заклучување на главната расправа. Пропишувањето на постапката за надомест на штета во чл. 24 од ЗООС е во насока на тоа да се смалат судските трошоци и во мирна постапка да се надомести штетата на оштетеното лице, а исткнувањето на тоа дека тужителката не се обратила до тужениот со барање за обесштетување пред поведувањето на овој спор единствено може да биде од влијание на одлуката за трошоците на парничната постапка, која во конкретниот спор со жалбата на тужениот не се побива“*⁶². Од ваквата одлука на Апелациониот суд Крагуевац се заклучува дека српската јудикатура прифаќа барањето за надомест на штета, согласно член 24 од српскиот ЗООС⁶³, третото лице да го поднесе до осигурителното друштво и после поднесување на тужба за надомест на штета, но во времето на одлучувањето на судот потребно е тужбеното барање да биде стасано односно, да биде изминат рок од 90 дена по приемот на барањето за надомест на штета од страна а друштвото за осигурување.

Тука се поставува прашањето кое решение од двете законодавства е подобро односно поприфатливо во однос на правото на тужба пред судовите? Авторот на овој труд смета дека македонскиот ЗЗООС, во овој дел,

⁶⁰ ibidem, член 27 став 1 и 2.

⁶¹ ibidem, член 24 став 4.

⁶² Пресуда на Апелациони суд у Крагујевцу ГЖ-304/2014 од 16.4.2014 г., стр. 4.

⁶³ Закон о обавезном осигурању у саобраћају, член 24.

е поповолен во однос на српскиот ЗООС бидејќи на оштетените лица има дава можност да пристапат до суд непосредно без претходно да поведуваат постапка пред друштвото за осигурување.

Споредбено со ЗООС српскиот ЗООС, согласно член 27⁶⁴ од истиот, разликува и мала штета, односно штета која е помала од 1.000 евра во динарска противвредност, па друштвото за осигурување во овие случаи кога со барањето за надомест на штета третото лице доставило и докази со кои може да се утврди обврската на друштвото истото е должно да ја надомести штетата во рок од осум дена од денот на приемот на барањето. Доколку трето лице поднесе барање за надомест на штета, па друштвото за осигурување во постапката за надомест на штета утврди дека штетата е во износ до 1.000 евра во динарска противвредност истото ќе постапи согласно овие одредби за надомест за мала штета иако износот со барањето за надомест на штетата не бил определен како мала штета.

Во однос на постапката за надомест на штета српскиот ЗООС во член 25⁶⁵ пропишува дека друштвото за осигурување е должно во рок од 14 дена од денот на приемот на барањето за надомест на штета да го определи основот и висината на штетата и до подносителот на барањето да достави образложена понуда за надомест на штета и истата да ја исплати. Доколку барањето за надомест на штета не е комплетно друштвото за осигурување во рок од осум дена од приемот на барањето е должно да се обрати до подносителот и да побара истото да го комплетира. Во исклучителни случаи, кога во рокот од 14 дена од денот на приемот на барањето друштвото не може да го утврди основот и висината на надоместот на штета, истото е должно да ги утврди во рок од 45 дена од денот на приемот на барањето за штета на предмети односно во рок од 90 дена за штета на лица и до подносителот на барањето да достави писмена понуда за надомест на штета која треба да ја исплати во рок од 14 дена. Исто така, доколку друштвото за осигурување понуди пониска штета од онаа која е побарана од оштетеното лице истото е должно да му понуди на оштетеното лице да изврши исплата на неспорниот износ за надомест на штета. Кога друштвото за осигурување ќе оцени дека не постои основ за надомест на штета за тоа писмено и образложено ќе го извести подносителот на барањето за надомест на штета во рок од осум дена од денот кога е утврдено дека нема основ за надомест на штета.

Исто така и српскиот ЗООС во член 30, став 1⁶⁶, пропишува дека со осигурувањето од автомобилска одговорност опфатени се и штетите кои биле предизвикани со употреба на моторно возило коешто го користело, односно управувало неовластено лице.

⁶⁴ ibidem, член 27.

⁶⁵ ibidem, член 25.

⁶⁶ ibidem, член 30.

Согласно член 73, став 1, од српскиот ЗООС⁶⁷ се формира Гарантен фонд чии средства се употребуваат согласно член 76 од истиот закон⁶⁸ и тоа за надомест на штета на третите оштетени лица за штети причинети меѓу другото со употреба на моторни возила за кои не бил склучен договор за задолжително осигурување, причинети со непознато моторно возило и причинети со моторно возило за кое е склучен договор за задолжително осигурување со друштво за осигурување над кое е поведена стечајна постапка.

Како непознато моторно возило во објективна смисла, согласно српската судската практика, се смета возило: „...кога оштетеното лице објективно не било во можност да земе податоци за лицето кое управувало со моторното возило, односно за самото возило, или кога добило неточни податоци.“ (Боранијашевић et al., 2018, 82), односно „Под непознато возило во објективна смисла се подразбира моторно возило кое во објективна смисла е непознато, а не возило кое од некои субјективни причини и пропусти на оштетениот нему лично останало непознато.“ (Боранијашевић et al., 2018, 82). Судската практика во овој дел дала и дефинирање на тоа што е штетата која не е предизвикана од непознато моторно возило, па: „Во случај да моторното возило, кое ја удрило тужителката, застанало и ја превезло до хотел, не се работи за непознато возило, бидејќи во тој случај тужителката не зела податоци за возилото и возачот, иако истите можела да ги прибави.“ (Боранијашевић et al., 2018, 82).

Штетата која им е причинета на трети лица, меѓу другото, со употреба на моторно возило чиј сопственик не склучил договор за задолжително осигурување, а за тоа бил должен согласно горенаведените одредби од српскиот ЗООС⁶⁹, се надоместува во истиот обем и според истите услови како да бил склучен договор за задолжително осигурување на денот на настанување на штетата, согласно член 91, став 1, од српскиот ЗООС⁷⁰.

Штетата причинета, меѓу другото, со непознато моторно возило како штета поради смрт, повреда на телото или нарушување на здравјето се надоместува од Гарантниот фонд до износ со кој се обврзани друштвата за осигурување на денот на настанувањето на штетата, согласно член 92 став 1 и од српскиот ЗООС⁷¹. Доколку, пак, во овој случај станува збор за надомест на штета за предмети Гарантниот фонд ќе ја надомести оваа штета

⁶⁷ ibidem, член 73 став 1.

⁶⁸ ibidem, член 76.

⁶⁹ ibidem.

⁷⁰ ibidem, член 91 став 1.

⁷¹ ibidem, член 92 став 1.

доколку на некој учесник во сообраќајната несреќа му надоместил штета за тешка телесна повреда за која е потребно болничко лекување, а оштетеното лице учествува во штетата со 10% со тоа што тоа учество не може да изнесува повеќе од 500 евра во динарска противвредност на денот на штетниот случај, согласно член 92, став 2, од истиот закон⁷².

Доколку Гарантниот фонд во рок од 90 дена од денот на приемот на барањето за надомест на штета не одговори, по истото оштетеното лице може да поднесе тужба пред суд против Гарантниот фонд и за тоа да ја извести Народната банка на Србија, согласно член 95 од српскиот ЗООС⁷³.

Од сето горенаведено се поставува прашањето дали правните режими на Република Северна Македонија и Република Србија обезбедуваат адекватна заштита на третите лица - учесници во сообраќајна незгода? Одговорот на ова прашање е секако дека обезбедуваат и истата е законски регулирана, а во двете држави е речиси идентична со исклучок на наведените разлики.

Користена литература

- Лоза, Б. (2000). *Облигационо право: Општи дио, четврто допуњено и измијењено издање*. Београд: Службени гласник.
- Груевска, С. (Ed.). (2006). *Збирка на судски одлуки 2001 - 2004, Книга X*. Скопје: Службен весник на СР Македонија [puis] : Академик [puis] : Врховен суд на Република Македонија.
- Чавдар, К., & Чавдар, К. (2001). *Закон за облигационите односи: коментари, објаснувања, практика и предметен регистар*. Скопје: Агенција "Академик"-Скопје.
- Галев, Г., & Дабовиќ Анастасовска, Ј. (2021). *Облигационо право [Електронски извор] : (додипломски студии)*. Скопје: „Универзитет „Свети Кирил и Методиј“. https://www.ukim.edu.mk/e-izdanija/PRF/Obligaciono_pravo.pdf
- Боранијашевић, В., Васић, П., Николић, Ђ., Палачковић, Д., Јовић Прлаиновић, О., Станковић, Г., Стојановић, Н., Трговчевић Прокић, М., Чановић, Ј., & Шобат, Т. (2018). *Збирка сентенци из граѓанског права и граѓанског процесног права, Књига 1* (Г. Станковић, Ed.). Београд: Службени гласник.

⁷² ibidem, член 92 став 2.

⁷³ ibidem, член 95.

- Belanić, L. (2019). Pojam opasne stvari i opasne djelatnosti u teoriji i sudskoj praksi (Z. Petrović & V. Čolović, Eds.). *Prouzrokovanje štete, naknada štete i osiguranje, Zbornik radova sa XXII međunarodnog naučnog skupa, Beograd - Valjevo: Institut za uporedno pravo*, 39 - 54.
- Blagojević, B. T., & Krulj, V. (1980). *Komentar Zakona o obligacionim Odnosima I*. Beograd: Savremena administracija.
- Nikolić, Đ. (2006). *Obligaciono pravo* (drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje ed.). Beograd: Organizacija za pravnu edukaciju i kulturu prava "Projuris".
- Stanišić, S. (2013, 7). Prilog raspravi o opasnim stvarima i opasnim djelatnostima (D. Medić & L. Mitrović, Eds.). *Godišnjak fakulteta pravnih nauka, Banja Luka: Panevropski univerzitet „Apeiron“ Banja Luka*, (godina 3, broj 3), 82 - 100. 10.7251/GFP1303082S